

Weinig progressieven kijken uit naar een Brexit, maar de Griekse econoom en politicus Costas Lapavitsas wel. De EU ziet hij als een neoliberal bastion dat niet moet worden hervormd, maar moet worden verworpen.

De Brexit biedt kansen voor links

Volkskrant 12 januari 2019

N

Na tweeënhalf jaar uiterst moeizame onderhandelingen met Brussel heeft premier Theresa May eindelijk een concreet plan voor een Brexit. Dinsdag stemt het Britse parlement daarover. De vooruitzichten zijn grimmig. Haar akkoord kan rekenen op weinig steun, maar het laatste wat de politici willen, is een uitstap uit de Europese Unie zonder overeenkomst. Voor May is het nu erop of eronder.

Ook Costas Lapavitsas, professor economie aan de Universiteit van Londen, verwacht dat het voorstel van May wordt verworpen. Maar waar anderen vrezen voor de politieke instabiliteit die zal volgen, plus een nog hoger oploeiend debat, verheugt Lapavitsas zich daar juist op. Chaos ziet hij namelijk als de kraamkamer voor de radicale omwenteling waarvoor hij al zo lang pleit, ook als parlementslid voor Syriza, de coalitie

van radicaal-linkse partijen in Griekenland.

In zijn boek *The Left Case Against the EU*, vorige maand verschenen bij Polity Press, komt de Brexit pas op de laatste pagina's ter sprake. Het hele boek leidt de lezer naar één conclusie: iedereen die zichzelf links noemt, moet de Europese Unie afwijzen. Aan de telefoon spreekt Lapavitsas (57) geestdriftig in ultrooptekens die ontbreken in het boek.

Wat vindt u van de deal die premier May dinsdag voorlegt?

'Het goede is dat het werkelijk tot een Brexit zal komen. Dat zou historisch zijn. Het bewijst dat de EU niet onomkeerbaar is, maar daar is dan ook alles mee gezegd. Deze deal gaat lang niet ver genoeg. Zo blijven de Britten nog altijd binnen de interne markt en vallen ze voor een linke periode nog onder de bevoegdheden van het Europese Hof van Justitie. Tja, dan is er van nationale soevereiniteit dus geen sprake en dat was nu juist waarvoor het Britse volk had gestemd.'

Bent u dan niet bezorgd om het economisch verval bij een Brexit?

'Ach, die paniekverhalen worden gevoerd door grote bedrijven en andere voorstanders van de EU, omdat hun belangen worden bedreigd bij uittreding.'

Daarmee is niet gezegd dat die voorspellingen onjuist zijn.

'Oké, laten we kijken naar het recente, geruchtmakende rapport van de Bank of England over de gevolgen van een Brexit.

De auteurs waarschuwen voor een krimp van wel 8 tot 10 procent van het bruto nationaal product. Maar de argumenten en aannames voor zo'n enorme catastrofe waren veelal onzinnig. Zo ging het over lange rijen vrachtwagens in Dover, waar de regering deze week nog een heel spektakel van maakte. Kom op, zeg! Alsof een modern, welvarend land niet een oplossing kan bedenken voor een rij vrachtwagens bij de grens.

'Dit genant slechte rapport van de Bank of England, een spreekbuis voor financiële belangen, was gewoon een nieuwe poging om het volk bang te maken voor een vertrek uit de EU. Daar moeten we ons niet door laten chanteren.'

Waarom wilt u een Brexit?

'Het is een kwestie van respect voor de wil van het volk.'

Maar is die wil van het volk wel zo duidelijk? Het referendum vertelde de Britten niet hoe een Brexit eruit zou zien.

'Dat is onjuist. Toen het referendum eraan kwam, heeft toenmalig premier Cameron meermaals en heel duidelijk uitgelegd wat een Brexit inhoudt: het Verenigd Koninkrijk zou vertrekken uit zowel de Europese interne markt als de douane-unie, met daarin de Economische en Monetaire Unie. De Britten hebben hier maandenlang uitvoerig over gedebatteerd. Laat niemand u wijsmaken dat ze niet goed wisten waar het referendum over ging.'

BREXIT De Griekse econoom en politicus Costas Lapavistas: 'Laat niemand u wijsmaken dat de B

Misschien konden ze de consequenties van hun keuze niet goed overzien.

'Alkoord, niemand kan zoiets vooraf goed overzien. Het staat nu eenmaal niet vast hoe de geschiedenis zich zal ontwikkelen.'

En 51,9 procent is geen overweldigende meerderheid.

'Ook dat klopt, maar het is een meerderheid en dat is wat telt in een democratie.'

De roep om een tweede referendum klinkt steeds luider. Dan wordt misschien iets duidelijker wat het volk precies wil.

'Ach, dat is toch bespottelijk? Wat een belediging van de democratie. Voorstanders van een nieuw referendum geloven dus alleen in democratie wanneer het hen uitkomt. Er spreekt diepe minachting voor gewone mensen uit. Grote groepen mensen zullen een tweede referendum opvatten als een linkse poging van de elite om de stem van het volk te ondermijnen.'

Als het over de Brexit gaat, wordt de wereld vaak vrij overzichtelijk gepresenteerd. Aan de ene kant heb je de lager opgeleide, kleingeestige en conservatieve provincialen die de grenzen willen sluiten. Zij waren zo roekeloos om bij het referendum voor vertrek uit de Europese Unie te stemmen. Aan de andere kant staan de hoger opgeleide, ruimdenkende, progressieve kosmopolieten die begrijpen dat je tegenwoordig niet

zonder Europese samenwerking kan.

Costas Lapavistas past niet in die ruwe indeling. Hij is een fervent aanhanger van Labourleider Jeremy Corbyn, steunt een ruimhartig immigratiebeleid en schrijft geregeld voor *Jacobin*, het Amerikaanse tijdschrift van een nieuwe generatie socialisten. Lapavistas behoort tot een onderbellichte groep 'lexiteers', die linkse argumenten voor een Brexit aanvoeren.

Waarin is een linkse Brexit anders dan de Brexit van May of van iemand als Boris Johnson?

'Een linkse Brexit betekent: weg uit de in-

De EU ontpopte zich als een ideaal raamwerk om neoliberaal beleid door te drukken in heel Europa: een beleid dat **geen ruimte** laat voor sociale doelstellingen

itten niet goed wisten waar het referendum over ging.'

Foto Getty

terne markt, weg uit de Economische en Monetaire Unie, weg uit het Hof van Justitie. Het betekent een subtiel einde aan allerlei regels en bepalingen ten gunste van grote bedrijven. Afscheid van de EU maakt het mogelijk om op landelijk niveau eindelijk een echt sociaal beleid te voeren.'

Misschien, maar veel Braxiteers willen vooral de grens sluiten voor immigranten.

'Maar als je een sociaal immigratiebeleid wilt, moet je het óók opnemen tegen de EU. De EU heeft een Fort Europa gecreëerd. De grenzen gaan open voor goederen, diensten en kapitaal, maar niet voor mensen. Of nou ja, hooguit gaat die grens op een kiertje voor mensen die hier mogen komen werken en wonen onder barre omstandigheden. Dat is het internationalisme van de kapitalist.

'Ik sta in een linkse traditie die internationaal denkt en solidair is met arbeiders uit alle landen. Daarvoor hoef je de nationale grenzen niet op te heffen. Laten we vluchtelingen en immigranten verwelkomen en ervoor zorgen dat ze hier kunnen wonen en werken op een waardige, menselijke manier.'

Waarom zou dat niet kunnen als lidstaat van de EU?

'Met de opkomst van het neoliberalisme in de jaren tachtig ontstond het idee dat staatsinterventie verkeerd was en dat de markt beter was uitgerust om de samenleving te dienen. Zo zagen we overal een afbrokkeling van de verzor-

gingsstaat, privatisering van publieke voorzieningen en een aanhoudende stagnatie van de lonen, vooral aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

'De EU ontpopte zich als een ideaal raamwerk om neoliberaal beleid door te drukken in heel Europa; een beleid dat geen ruimte laat voor sociale doelstellingen. Friedrich Hayek, inspirator van het neoliberalisme, zei al in de jaren dertig dat een federatie nodig was om zijn ideologie in Europa te leren slagen.'

U noemt de EU een liberaal project voor de markt, andere eurosceptici noemen haar juist een bureaucratische moloch met bemoeizucht. Die visies staan haaks op elkaar.

'Het neoliberalisme pretendeert dan wel een ideologie te zijn waarin de staat zich terugtrekt om ruimte te bieden aan een vrije markt, maar in de praktijk vereist het een overheid die voortdurend reguleert om de financiële belangen van grote bedrijven en banken te verdedigen. Zonder sterke overheid geen neoliberalisme!

'Haast geruisloos ontwikkelde de EU zich tot die sterke overheid om het neoliberalisme door te voeren. Na het Verdrag van Maastricht uit 1992 (waarin het Europees Parlement meer bevoegdheden kreeg en de basis werd gelegd voor de euro, red.) zagen we steeds meer nieuwe, invloedrijke supranationale instituties en organen, die doorgaans geen verantwoording hoefden af te leg-

➤ LEE'S VERDER OP PAGINA 8

► VERVOLG VAN **PAGINA 7**

gen. Ze worden aangestuurd door een elite die zich totaal heeft losgezongen van het volk en elkaar benoemt op top-posities. Intussen werd Brussel hét centrum van lobbyisten waar allerlei bedrijven en sectoren de politieke besluitvorming beïnvloeden.'

En om hieraan een einde te maken, is een Brexit volgens u zo belangrijk.

'Precies. De Brexit kan een einde maken aan het neoliberale beleid waarvan de arbeidersklasse en andere achtergestelde groepen nooit hebben geprofiteerd. Het biedt een kans voor links om eindelijk sociaal beleid te gaan voeren waaraan in Europa al zo lang behoefte is. Het zal weer mogelijk worden de collectieve sociale voorzieningen beter te regelen, inkomen en welvaart eerlijker te verdelen, lonen en pensioenen te verhogen en de regels rondom immigratie en gezondheidszorg menselijker te maken. Zodra je dit wilt doen als lid van de EU zul je stuiten op vijandigheid en op een web aan regels die dit verhindert.'

Lapavitsas kan dat weten. Na de klinische verkiezingszege van Syriza in 2015 werd hij parlements lid. Partijleider en premier Alexis Tsipras ging onderhandelen met de Europese schuldeisers, maar stuitte op een muur van onverzettelijkheid. Tsipras gaf zich snel gewonnen, zo oordeelde Lapavitsas. Hij voegde zich bij een groep parlementsleden die zich afscheidde van Syriza.

Gedesillusioniseerd trok Lapavitsas twee conclusies. Eén: je kunt niet tegelijk

de bezuinigingen op publieke voorzieningen verlichten én voldoen aan de Brusselse wens om schulden af te lossen. (Hij schreef daarover in *Tegen de trojka: Een radicaal alternatief voor de bezuinigingen in Europa.*) Twee: de technocraten in Brussel doen geen concessies. 'Zij waren vastbesloten ons te verslaan', stelt Lapavitsas over de Griekse onderhandelingen. 'Zij wonnen. Ze hebben ons gesloopt.'

Zelfs de meeste voorstanders van de EU erkennen de onvolmaaktheden. Zij willen de EU liever hervormen dan verlaten.

'Ach, hoe oprecht is die wens als het democratisch tekort door de jaren heen al-teen maar erger is geworden? Ik begrijp het sentiment om de EU te hervormen; ik ben zelf een Europeaan. Ik ben geboren in Griekenland, heb gewerkt in Frankrijk, Portugal en Italië en woon nu in Engeland, waar ik ook heb gestudeerd. Ik ben een groot voorstander van vrijwillige samenwerking en van vrije uitwisseling van ideeën tussen Europeanen. Ik houd zeker geen pleidooi voor het isolement van de nationalisten.

'Maar het is simpelweg koppigheid om te blijven pleiten voor hervorming van de EU. Er zijn daartoe zoveel kansen geweest, en steeds zijn hervormingen uitgebleven. En het is de ironie ten top dat die pleidooien voor hervormingen komen van een elite die sterk heeft geprofiteerd van het neoliberale beleid van de laatste dertig, veertig jaar.'

U heeft het vaker over de elite. Wie schaaft u hieronder?

Meer politieke
macht van
het volk zal
ook leiden tot
meer
economische
macht voor
het volk

'Het zijn de hogeropgeleiden die werken in de financiële sector en bij grote ondernemingen, of verbonden zijn aan de gevestigde politieke partijen. Ze worden gedoogd door veel mensen die makkelijk mee kunnen komen in een mondiale economie.

'Deze elite heeft het meeste profijt gehad van de EU en is onvermurwbaar in haar steun aan de Unie, omdat die de beste garantie is dat ze haar privileges behoudt. Het probleem van links in Europa is dat deze elite niet bekritiseert, maar ondersteunt.'

De crisis van de EU valt volgens u samen met een crisis van links?

'Ja, we zijn getuige van het falen van het neoliberale project dat de EU is geworden. Een elite die niet luistert en zich niet aanpast, is gedoemd af te stevenen op een ondergang. Daarom moet links opkomen voor nationale autonomie en volkssoevereiniteit.'

Waarín is dat anders dan het nationalisme van rechtse populistén, die via referenda de machthebbers dwars willen zitten?

'Rechtse populistén zijn niet werkelijk geïnteresseerd in democratie, maar in autoritair leiderschap. Zij staan voor een nauwe opvatting van nationalisme en een uitsluiting van vreemde invloeden, waarvan we in het verleden hebben gezien hoe schadelijk die kan zijn. Links moet opkomen voor de mogelijkheid van gewone mensen om hun wensen kenbaar te maken en te verwezenlijken op alle niveaus: in hun land, maar ook in hun stad, dorp en wijk. Meer politieke

macht van het volk zal ook leiden tot meer economische macht voor het volk. Links moet de democratie opnieuw uitvinden en omarmen.

'Het is illustratief dat linkse beroeps-politici niet meer in staat zijn om een praatje te maken met gewone mensen. Ze begrijpen hun alledaagse interesses en zorgen niet, ze kunnen geen wezenlijk contact met hen maken en ze doen hooghartig. Het rechtse populisme heeft kunnen groeien, omdat links zich heeft teruggetrokken en niet langer opkomt voor gewone mensen. Links heeft hen verlaten. Daarom stappen sommigen van hen over naar rechts.'

U ziet Brexit als een kans voor links, maar het is toch evengoed een kans voor rechts?

'Ja, als machthebbers in een existentiële crisis verkeren, kan er van alles gebeuren. Daarom is een ideestrijd nodig. Links zal zich daarvoor klaar moeten maken. Linkse politiek heeft in Europa een lange geschiedenis die terugvoert op de Franse Revolutie, maar altijd bood links een uitdaging voor de gevestigde orde.

'Links was niet altijd succesvol en niet altijd met de juiste argumenten of plannen, maar altijd vocht het tegen de concentratie van macht en privileges. Dat was zijn historische rol en dat zou het vandaag opnieuw moeten doen. Welnu, wat betekent het anno 2019 om de gevestigde macht in twijfel te trekken? Het betekent dat je de Europese Unie ter discussie stelt en afwijst. Als links dat niet doet, heeft het geen reden meer om te bestaan.'

In dit artikel toont Lapavitsas zich als een sociale humane linkse 'ziener'.

Hij ziet heel goed, dat de EU een "neoliberaal bastion" is, dat dictatoriaal uitsluitend gericht is op de belangen van de "**rijken**", terwijl de "**armen**"/**het gewone Volk** daar voor moeten boeten/betalen.

Hij ziet ook, dat de EU zich heeft ontpopt als het ideale raamwerk, om neoliberaal beleid in de hele EU er door te drukken. Het laat geen ruimte voor sociale doelstellingen, noch voor het gewone Volk.

Inderdaad heeft de EU een 'Fort Europa' gecreëerd, dat de grenzen open heeft gegooid voor goederen, diensten en kapitaal, maar niet voor mensen (van buiten de EU). Het is heel vervelend, dat er steeds meer invloedrijke supranationale instituties en organen zijn gekomen, die geen democratische verantwoording hoeven af te leggen. Ze worden namelijk aangestuurd door een "**elite**", die zich feitelijk **bóven de democratische Wetten** heeft gesteld en zich zelf benoemt op topposities. Deze elite heeft voor zich zelf een eigen 'Wereld'/werkelijkheid geschapen, die geen binding meer heeft met het gewone Volk. In Brussel hebben de lobbyisten van bedrijven, elite, en andere rijken vrij toegang, om de politieke besluitvorming in hun richting te beïnvloeden; het gewone Volk komt daar niet binnen. Hoezo, Democratische Rechtstaat? Hoezo, bekommernis om de belangen, waarden en noden van het gewone Volk.?

Iedereen zal het met hem eens zijn, dat dit bastion niet moet worden hervormd, maar moet worden verworpen en afgebroken.

Terecht ziet Lapavitsas de aanstaande Brexit daarom als een belangrijke eerste stap van de afbraak van de EU en het herstel van de soevereiniteit, waar het Britse volk met het referendum vóór had gestemd. Natuurlijk kan de Brexit kansen bieden voor links.

Hij spreekt de paniekverhalen in de media over het economisch verval tegen; die worden via de media gevoed door grote bedrijven en neoliberale politici, die hun belangen bedreigd zien worden.

Een harde (linkse) Brexit zou inderdaad kunnen betekenen: weg uit de interne EU-markt, weg uit de Economische- en Monetaire Unie, weg uit de beklemming van het Hof van Justitie. Het vertrek zal subiet een einde maken aan allerlei regels en bepalingen ten gunste van de grote bedrijven.

Brexit zou het inderdaad mogelijk kunnen maken, c.q. er zouden kansen komen, om op landelijk niveau eindelijk een echt sociaal beleid te kunnen voeren.

Lapavitsas voorziet, dat Links na de Brexit de politieke macht zou kunnen grijpen en dat het dan zàák is, om de democratie opnieuw uit te vinden en te omarmen".

NB.

Bij de Brexit gaat het alléén over het vrije verkeer van goederen; dus niet van mensen. Brittannië is nooit akkoord gegaan met het **Schengen-akkoord**, dat gaat over het vrije verkeer van mensen.

De neoliberale politiek en de ondernemingen, waar zij mee samenspannen, slokken zoveel geld op, dat er geen geld meer is voor sociale-, maatschappelijke-, culturele-, zorg-, enz. voorzieningen.

Maar..... Lapavitsas, noch de Britse socialisten hebben daarvoor een uitgewerkt plan/draaiboek.

Zij hebben nog geen concreet doel, waarnaar toegewerkt kan worden.

Zij hebben (nog) geen wéét/kennis van het ideale tot in detail uitgewerkte plan/draaiboek, dat het **Nieuw Nederlands Kiesstelsel ++** werkelijk is.